

O významu rodinného prostředí a o dyslexii

V minulém příspěvku jsem uvedl jednu osobní vzpomínku a poučení, které z toho vzešlo pro celou mou další praxi v dětské klinické psychologii. Dnes bych k tomu rád přidal ještě dvě vzpomínky další.

Zdeněk Matějček (1922)

Dětský psycholog. Zabývá se především vývojovou psychologií, sociální psychologií dětství, organickými poškozeními mozku a jejich následky v psychickém vývoji dětí, specifickými poruchami učení, rodinou a její problematikou. Je autorem či spoluautorem četných odborných i popularizujících publikací domácích i zahraničních.

První vzpomínka se týká dyslexií, které mají u nás neméně dlouhou tradici než lehké mozkové dysfunkce a o jejichž uvedení do klinické praxe se zasloužil dr. Langmeier už v roce 1952.

Bylo to někdy v letech šedesátých, kdy v DPL v Dolních Počernicích se už naplno rozvinul nápravný nácvik čtení a kdy jsme měli za sebou řadu publikací o dyslexiích doma i v cizině. Vyšetřoval jsem děti ve Zvláštním dětském domově v Hodkově a jen tak mimochodem při řeči se tamní pan ředitel Příbýl, který nedlouho před tím absolvoval speciální pedagogiku, zmínil, že v České Škole ze začátku století našel článek Antonína Heverocha a že je to o poruchách čtení. Článek jsem našel (je z roku 1904) a užasl jsem. Je to dokonalý popis případu dyslexie, navíc s pokusem o etiologický výklad a s vysloveným návrhem na týmovou spolupráci medicínsko-psychologicko-pedagogickou. V tomto článku uvádí náš tehdejší docent neurologie a psychiatrie i literaturu, o kterou se ve svém uvažování opírá. Podařilo se mi prostřednictvím mezinárodní výpůjční služby získat všechny tyto podklady – a tu jsem užasl podruhé. Pro svůj objev dyslexie a pro svůj výklad měl v nich A. Heveroch podklady pouze nepatrné, spíše jen vzdálené náznaky, takže jeho objev byl vskutku originální – jen jeho. Patří mu primát na evropském kontinentě. A přitom, nebýt pana ředitele Příbýla (jemuž budiž díky a věčná sláva!) vůbec bychom se o tom nedověděli. Styděl jsem se do hloubi duše, to mi věřte! „Kdybychom více četli, nemuseli bychom tolik objevovat,“ říkával profesor Sovák, blahé paměti.

Pak teprve, veden touto inspirací, našel dr. Šturma, že jako o dyslexie zasloužil se profesor Heveroch i o naše lehké mozkové dysfunkce svým článkem „Dítě neposeda“ a že vůbec najdeme u něho poučení více, než bychom tušili. A já sám jsem pak už nikdy neopomenul na zásluhy Heverochovy upozorňovat doma i po světě. A že Heverochův objev má v historii dyslexie své místo, o tom svědčí nejnověji výtah z jeho památného článku uveřejněný v anglickém překladu v mezinárodním časopise *Dyslexie*.

O rodinném prostředí

Druhá moje vzpomínka chce říci něco k otázce vlivu rodinného prostředí na dítě. O tomto vlivu nebude asi nikdo moc pochybovat, nejasný je však jeho rozsah a dosah, máme-li před sebou jedno určité individuální dítě. Poslyšte tedy, jaká lekce byla uštědřena mně.

V dětském domově s tzv. zvýšenou péčí v Liběchově jsem kdysi vyšetřoval chlapce, který se tam dostal pro poruchy chování pod vlivem (jak bylo výslovně podotknuto) krajně nevhodného výchovného prostředí v rodině. Šlo u něho především o nevládnuté

O vlivu rodinného prostředí na dítě asi málokdo pochybuje.

předvádění a provokace. Ve škole propadal, učít se nechtěl, choval se hrubě, ale uměl mezi jiným napodobit bučení krávy a vytahoval se tím – každou chvíli ho bylo odněkud slyšet, takže měl přezdívku „dobytek“. Kdo si přečetl zprávu sociální pracovnice o poměrech v rodině, nepochyboval, že spojitost je tu jasná a přímá. Nepochyboval jsem ani já. Dělníci na státním statku, alkohol, primitivní prostředí a pověst v okolí veskrze špatná.

Shodou okolností můj bratr u státních statků pracoval a onen dvůr, kde rodina tohoto chlapce působila, spadl do jeho „rajónu“. Tuto rodinu znal a její nedobrou pověst mi potvrdil. Upozornil mě však, že v rodině jsou ještě další děti a že v nápravném zařízení je jen tento jediný chlapec, ostatní nikoliv. Ba, že starší jeho bratr je docela slušný kluk. Další shodou okolností se stalo, že ve škole, kam tento starší bratr chodil, jsme prováděli nějaké šetření. A tu se ukázalo, že je nejen „normálním, slušným“ žákem školy, ale že co do prospěchu i chování je mezi prvními a tedy svým způsobem „hvězda“. Byl z téhož pochybného prostředí, vyrůstal v něm stejně jako jeho bratr, byl mu i zjevem podobný a kdokoli by posuzoval jen jeho, soudil by, že je to dobře vychované dítě z dobré rodiny.

Otázka resilience, která teprve nedávno ve světě dostala své jméno, ve mně tedy vězí od té doby velice hluboce a nabádá mě k opatrnosti. Paní Emy Werner o tom napsala knihu s příznačným názvem „Vulnerable but invincible“ (1982). Vidíte, a já jsem vděčný onomu chlapci z Liběchova, kterému tak nešetřně říkali „dobytek“, že mi dopomohl k životnímu poučení a že mi dal tak pádnou výstrahu před ukvapenými závěry.

foto k článku Petr Janžura